

ינואר-מרץ 2018 ■ מס' 124 שנה 27

שיש ושכח

אגודה ישראלית
לפולאות תמאטיות

נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עורך גרפי: הדי אור הגהה: רן ברש

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

	דבר העורך	עמ' 2
	ליהודים הייתה אורה ושמחה	עמ' 3
	הקרנבל בברזיל	עמ' 8
	נישואים נוסח מרוסטיקה	עמ' 13
	ושאבתם מים בששון	עמ' 16
	סיפורי מעטפות	עמ' 23
	הגדרה קולעת בול	עמ' 25
	תימאטיקה מתחת לפטיש	עמ' 26
	הכה את המומחה	עמ' 28
	מכתבים למערכת	עמ' 30
משה רימר		
פאולו דואק		
יורם לוביאניקר		
נמרוד דגני		
יורם לוביאניקר		

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 75261, 054-5314568. ifib@inter.net.il)

סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007. ladorm@gmail.com)

מזכיר - רן ברש (היורה 1, גן יבנה 7086131, 052-5250780. ranb2000@gmail.com)

גזבר - שלמה וורגן (אחוזת ראשונים, הנחשול 30/345, ראשון לציון 7543730, 054-6855951.

vurgan@bezeqint.net)

עורך נושאון - יורם לוביאניקר (נמל תל אביב 40, תל אביב 63506, 054-5402723. lubianiker@gmail.com)

חבר ועד - יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000. 052-8802725. jmagier@netvision.net.il)

ועדת ביקורת - יוחנן מירז (יו"ר), אריה לביא, פאולו דואק.

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה,

נושאונצ'יק - 6 פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים

והרצאות, צוות מומחים, "שביל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2018): מבוגר - 160 ₪, נוער - 80 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 15.3.2018

דבר העורך

שלום לכם,

גיליון זה של נושאון פותח את שנת 2018, וכדי להתחיל את השנה ברגל ימין החלטנו להתרכז בנושא אופטימי ולהקדיש את הגיליון לשמחות. המאמר הראשון שלנו עוסק בחג שכולו שמחה – פורים. **משה רימר** מסביר מדוע עלינו להרבות בשמחה בחג זה, וכיצד נעשה הדבר לאורך ההיסטוריה. מאמרו של **פאולו דואק** לוקח אותנו למחוזות ילדותו בברזיל, בה חוגגים בקרנבל שהיה לשם דבר בעולם כולו. חגיגה שחמטאית יוצאת דופן נערכת בעיירה מרוסטיקה שבאיטליה, והיא במוקד המאמר של **יורם לוביאניקר**. את פרק הכתבות חותם **נמרוד דגני**, אשר דן בשאיבת המים בעידן שלפני המצאת המנוע החשמלי – פעולה מפרכת, שהצלחה בה הניבה שמחה רבה. כן תמצאו בגיליון את המדורים הרגילים.

כולנו מכירים את ההגדה של פסח הנהדרת אותה כתב משה רימר, ואשר הופצה על ידי התאחדות בולאי ישראל. בשנה האחרונה יצאה לאור במתכונת דומה גם מגילת אסתר בולאית, אשר תמונתה נראית בשער הפנימי הקדמי של גיליון זה. אנו משוכנעים, כי אין צורך להכביר במילים על איכות הכתיבה ועומק הידע של משה רימר – חברי איל"ת מכירים אותם היטב. המאמר של משה בגיליון זה הוא בבחינת טעימה בלבד מהעושר הרב הכלול במגילה הבולאית, ואם עד היום טרם רכשתם את המגילה אנו ממליצים בחום שתקדימו לעשות זאת.

עוד מעשה שנשמח אם תקדימו לעשות הוא תשלום דמי החבר לאיל"ת לשנת 2018. כמובן, שאם נותרו לכם חובות עבר מן הראוי שתשלמו גם אותם בהקדם האפשרי, כדי שגם לגזבר המסור שלנו, **שלמה וורגן**, תהיה שמחה ואורה. שימו לב, שמשה עבר לאחרונה דירה, ויש לפנות אליו בכתובת החדשה: אחוזת ראשונים, הנחשול 30/345, ראשון לציון 7543730.

גם אותנו, עורכי נושאון, אתם יכולים לשמח, וזאת באמצעות משלוח חומר לפרסום בחוברות שלנו. הגיליון הבא של נושאון יוקדש ל"לילה" ובעתיד מתוכנן גיליון תחת הכותרת "עונות השנה". הקדישו מספר דקות למחשבה כיצד נושא האיסוף שלכם מתקשר לכותרות אלו, ואולי תכתבו לנו מאמר. נשמח מאוד גם לשמוע מכם הערות על פרסומי עבר והצעות לעתיד. חשוב לנו במיוחד לקבל ביקורת. מחמאות (שגם הן מתקבלות בשמחה) תורמות לשביעות הרצון העצמית שלנו, אך אינן מסייעות לשיפור כתב העת שלנו. אנא, פנו אלינו ואימרו מה לקוי או טעון שיפור בבטאון האגודה.

בברכה נאמנה,
יורם ולורנס

ליהודים הייתה אורה ושמחה משה רימר

משנכנס אדר מרבים בשמחה

בשניים מבין החגים היהודיים מצווה האדם במפורש לשמוח – בסוכות (שם נאמר "ושמחת בחגך והיית אך שמח") ובפורים. אין זה אומר שצריך להתאבל בפסח, אולם מוטיב השמחה מודגש דווקא בשני חגים אלה, ובמיוחד בחג הפורים. חודש אדר כולו מוכרז כתקופה שיש לחגוג אותה ולשמוח בה ("משנכנס אדר מרבין בשמחה").

השאלה היא - למה? מדוע לא נאמר "מרבין בשמחה" על יתר חודשי השנה? מה מיוחד דווקא בחודש אדר? למה, לדוגמה, אין מצווה להרבות בשמחה בחודש ניסן, בו התרחשו הניסים הגדולים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף?

לדעת המפרשים טמונה התשובה במידת המעורבות, שהפגינו בני העם הפשוט בהשגת הזכות לשמוח. יציאת מצרים התרחשה ללא כל מאמץ מצד בני ישראל. כל מה שנעשה, האלוקים עשה. הניסים הגדולים, מכות מצרים, קריעת ים סוף, הכול מעשה אלוקים. ניסים ונפלאות.

המן מתחנן לרחמים לרגלי אסתר ואחשוורוש. ציור של רמברנדט על דבר בולים מרומניה

לא כך המצב באירועי הפורים, כפי שהם מסופרים במגילת אסתר. יש איש רשע בשם **המן**, ששונא את היהודים ורוצה להשמידם. הוא משכנע את המלך **אחשוורוש**, שישתלם לו כלכלית ופוליטית להרוג ביהודים, והמלך מסכים. הדבר נודע לאיש טוב בשם **מרדכי**, שיש לו קשרים בבית המלוכה, בדמותה של המלכה **אסתר**. המלכה

מפעילה את קסמיה על המלך, גורמת לו להאמין שהמן הרשע חושק בה, ומעודדת את המלך להעניש את הבוגד בפוטנציה. המלך, שחיי אדם לא ממש נחשבים בעיניו, תולה את המן על עץ, ומזימותיו כנגד היהודים נעלמות יחד אתו.

זהו סיפור פשוט ולא מתוחכם. אין כאן ניסים גדולים, אין ברקים ורעמים, אין ים שנקרע. למעשה, האלוקים לא מעורב בסיפור הזה בכלל. מגילת אסתר היא הספר היחיד בתנ"ך, ששם האלוקים לא מוזכר בו אפילו פעם אחת. בפורים ההצלה היא פרי של יוזמה אנושית (ליתר דיוק - נשית). אסתר המלכה ומרדכי היהודי, הם שהובילו את המבצע להצלתו של העם היהודי, ומלאכתם צלחה בידם.

ועל כך השמחה הגדולה בחודש אדר ובחג הפורים. השמחה בפורים היא שמחה הנובעת מהלב, מתחושת סיפוק עצמי ומרגש של גאווה על היוזמה ועל הפעולה המוצלחת. חג הפורים נועד לשאת על נס את פועלו של האדם, כל אדם, שהעז והצליח. כל אדם, שלא נבהל מן הקשיים, שלא ציפה לנס שיצילו, שלא ברח מן המערכה, שעמד בגאון בפני האתגרים, שנלחם על עקרונותיו ואמונותיו, וניצח. מה מתוק הוא נצחונו של אדם זה.

משתה ושמחה

משחקי פורים: תחריט משנת 1450

מצווה לקיים סעודה חגיגית ביום הפורים, כנאמר במגילה: "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֵּה וְשִׁמְחָה" (אסתר ט, כב). מאחר ובמגילה מסופר רבות על שתיית יין, ומפלתו של המן התרחשה במשתה היין שערכה אסתר, קבעו חכמים, כי יש לשתות יין בסעודה החגיגית של פורים. הגדיל לעשות **רבא**, אחד מחכמי בבל, שקבע כי יש להרבות בשתיית יין ואף להשתכר. "אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (תלמוד בבלי, מסכת מגילה, דף ז, עמוד ב).

חכמים רבים לא אהבו את רעיון השכרות עד איבוד עשתונות, וניסו לרכך את אמירתו הנחרצת של רבא. במיוחד הפריעה הקביעה, כי אדם חייב לשתות עד שלא יבדיל עוד בין טוב ורע, בין "ארור המן" ובין "ברוך מרדכי". היה מי שחישב ומצא כי בגימטריה שני הביטויים הם בעלי ערך מספרי משותף (502), וקבע כי יש לשתות יין עד שהאדם לא יוכל לעשות את החשבון הנדרש. אחרים קבעו, כי יש לשתות עד שהאדם יירדם משכרות (ובמהלך השינה לא יוכל להבחין בין המן ומרדכי). כך או אחרת, שתיית היין במידה היא חלק בלתי נפרד משמחת פורים.

משחקי פורים

כחלק מאווירת השמחה בחג פורים נהגו היהודים להשתעשע במשחקים שונים ובהצגות היתוליות. ידיעות על קיום משחקים שכאלה מופיעות כבר בתלמוד (תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף סד, עמוד ב), שם מוזכר משחק בשם "משוורתא דפוריא"

(מקפצת פורים). ילדי היהודים נהגו להכין מספר ימים לפני פורים בובה בדמות המן, ולתלות אותה על גג הבית. ביום פורים הדליקו מדורה גדולה, שרפו בה את הבובה, וקפצו מצד לצד מעל להבות המדורה. מנהג זה נמשך לפחות עד המאה ה-10.

בתקופת הרנסנס, בהשפעת חגיגות הקרנבל באיטליה, החלו היהודים לחבר לכבוד פורים מחזות היתוליים בהשתתפות ליצנים ומנגנים. אירוע שכזה מתואר בתחריט עתיק שפורסם בספר יהודי בשנת 1450, והוא כולל ליצן ושני נגנים. תחריט זה מופיע על אחת התוויות (הנראית בעמוד הקודם) שהונפקו בשנת 1943 על ידי הקרן הקיימת לישראל, והוסבו לשימוש כבול דואר בשנת 1948, בתקופת מנהלת העם.

החל מן המאה ה-16 ידוע על קיומן של הצגות היתוליות לפורים שעסקו בסיפורי המגילה. הספרדים כינו את ההצגות בשם "קומדיה פאמוזה דה המן אי מרדכי", היהודים בארצות האיסלאם קראו להן "כלאעת פורים" ובקהילות מזרח אירופה הכירו אותן בשם "פורים שפיל". עם השנים גדל מגוון הנושאים שהוצגו במחזות אלה, והם כללו גם קטעים מסיפורי התנ"ך דוגמת מכירת יוסף או **דוד וגולית**.

בעיירות היהודיות שבמזרח אירופה היה זה משלח ידם של בני המשפחות העניות שבעיירה, שהצליחו בדרך זו לקבץ סכום פשוט להקלת מצוקתם הנוראה. להקת השחקנים המקומית הייתה סובבת בערב פורים בין בתי התושבים,

ומציגה, תמורת תשלום צנוע, את הצגות פורים. ב-17 ביוני 1975 הנפיק השירות הבולאי בול שהוקדש ליצירתו של הצייר **ינקל אדלר** "משחק פורים". בציור ניתן לראות כיצד הצליח האמן בכישרון רב להעביר את אוירת הנכאים בה היו שרויים חברי להקת

השחקנים העניים. למרות שהמדובר בערב פורים, ובמאורע משמח וחגיגי, מקרינים צבעי התמונה הקודרים, עמידתם העלובה של השחקנים, ומבע פניהם עטויי המסכות, אווירה של אבל ודיכאון. בצד שמאל של התמונה, כמעט ומוסתר על הרקע הכהה, שילב הצייר דמות מסתורית העומדת וידיה על ראשה, כמשקפת את מלא הייאוש שבמצבם של היהודים בעיירות מזרח אירופה.

באמצע המאה ה-20 זכה המחזה "די מגילה" (המגילה), שחיבר המשורר היידי **איציק מאנגער**, להצלחה רבה, והפך לדוגמה מייצגת של משחק פורים.

עדלאידע

בשנת 1912 החלו לחגוג בתל אביב הצעירה חגיגת פורים המונית שזכתה לשם "עדלאידע" (עד דלא ידע), ביוזמת

המורה **אברהם אלדמע**. בשנות ה-20 וה-30 נהג **מאיר דיזנגוף**, ראש עיריית תל אביב, לפתוח את המצעד המרכזי כשהוא רכוב על סוס. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה בוטל האירוע, אך חודש בראשית שנות המדינה תחת שם חדש "חגיגות שושן". בשנים האחרונות התרחבו החגיגות לערים נוספות, ובולטות במיוחד החגיגות בעיר חולון.

ימי פורים מקומיים

לאורך ההיסטוריה ידועים מקרים רבים בהם אנשי קהילה יהודית, שניצלו מגזירה קשה, או שאירע להם מאורע משמח, בחרו להנציח את האירוע על ידי קביעת יום חג קהילתי. יום חג שכזה זכה לרוב לכינוי "פורים קטן", או לכינוי "פורים" בצירוף שם הקהילה. לעיתים נכלל בשם החג שמו של הצורר המקומי, שנכשל במזימתו לפגוע ביהודים. בימי הפורים המקומיים נהגו חברי אותה קהילה לשבות ממלאכה, לערוך סעודה חגיגית, ולאמץ מנהגים נוספים הקשורים לחג פורים, כגון משלוח מנות ומתן מתנות לאביונים.

דוגמה לאירוע שכזה הוא "פורים וינץ", אותו ציינו אנשי הקהילה היהודית של פרנקפורט משך שנים רבות, מאז הצלתם בראשית המאה ה-17. ביום 22 באוגוסט 1614 פרצו בעיר פרנקפורט שבגרמניה מהומות כנגד הנהגת העיר. בראש מהומות אלו, שנודעו בשם "התקוממות הגילדות", עמד אדם בשם **וינצנץ פטמילך**. העילה להתקוממות היתה ההגבלות שהטילו רשויות העיר על אנשי הגילדות המקצועיות, אולם מהר מאוד הופנה זעם ההמון אל עבר הרובע היהודי של פרנקפורט. עשירי הקהילה עונו על מנת לסחוט מהם כספים, ומנהיגי ההתקוממות הכריזו על ההלוואות שנקחו מן היהודים כמבוטלות. יהודי העיר, 1380 במספר, הסתתרו בבית הקברות הישן, עד אשר התיר להם פטמילך לעזוב את העיר, בתנאי שישאירו את כל רכושם מאחור. גירוש היהודים ביום 23 באוגוסט 1614 תועד בתחריט שהוכן באותה שנה על ידי **גיאורג קלר**, אחד מאמני התחריט

גירוש היהודים מפרנקפורט: תחריט של קלר על גבי תווית קק"ל שהוסבה לבול דואר באמצעות הדפס רכב.

את העיר, בתנאי שישאירו את כל רכושם מאחור. גירוש היהודים ביום 23 באוגוסט 1614 תועד בתחריט שהוכן באותה שנה על ידי **גיאורג קלר**, אחד מאמני התחריט

החשובים בימיו. מתחת לתמונה נרשם "1380 אנשים זקנים וצעירים נספרו ביציאה משער העיר". היהודים הובלו אל ספינות שעגנו על הנהר מיין הסמוך וגורשו מן העיר.

זמן קצר לאחר פרוץ המהומות התערב הקיסר **מתיאוס** בנעשה בעיר. חייליו השתלטו על פרנקפורט, אסרו את מנהיגי המתקוממים והוציאו להורג את וינצנץ פטמילך. יהודי פרנקפורט הורשו לחזור לעיר בחסות הקיסר, והחלו לשקם את חייהם. אחד מעשירי הקהילה, **דוד אופנהיים**, תרם כספים לתיקון בית הכנסת, וכעבור מספר חודשים חזרו היהודים להתפלל בו.

לרגל הצלתם הכריזו רבני העיר על יום י"ט אדר כעל "פורים וינץ" (על שמו של הצורר וינצנץ), אשר נחגג

בקהילה שנים רבות. בשנת 1616 קבעו יהודי פרנקפורט על שער הרובע היהודי שלט ובו הכתובת "בחסות הוד מעלתו הקיסר הרומי והאימפריה הקדושה".

בשנת 1943 הדפיסה הקרן הקיימת לישראל תווית ובה התחריט המתאר את גירוש יהודי פרנקפורט. בשנת 1948, בתקופת המעבר שקדמה להקמת מדינת ישראל, הוטבע על התווית הדפס רכב עם המילה "דואר", והתווית הפכה לבול דואר ששימש את תושבי ארץ ישראל למשלוח מכתבים בשירות הדואר שהופעל על ידי מנהלת העם.

משה רימר הוציא לאור מגילת אסתר בולאית. את המגילה ניתן לרכוש בהתאחדות בולאי ישראל. תגובות ל: rimer@netvision.net.il

בקרב בנושאון – גליון בנושא "לילה"

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו אנא פנו אל עורכי נושאון בהקדם האפשרי באמצעות הדואר האלקטרוני או בדואר רגיל.

הקרנבל בברזיל פאולו דואק

שורשי הקרנבל הם בנצרות. במשך 40 יום לפני חג הפסחא נהגו הקתולים באירופה להתנזר מכל הנאה גופנית, כאות הזדהות עם סבלו של ישו. אחד הביטויים להתנזרות זו הייתה הימנעות מאכילת בשר. המילה "קרנבל" משמעה פרידה מהבשר (המילה בלטינית לבשר היא carni). לפני צום הבשר התקיימו באירופה, ובעיקר בצרפת, ספרד ופורטוגל, חגיגות של זלילה וחטאים, אשר כללו מסיבות רחוב של ריקודים ותחפושות. מנהג זה רווח מאוד בימי הביניים, ודעך החל מתקופת הרנסנס.

בפורטוגל של המאה ה-15 נקרא הקרנבל המקומי אנטרודו (Entrudo), מילה שפירושה המילולי הוא פריצת גדר. במסגרת האנטרודו נהגו אנשים לזרוק זה על זה כדורי שעווה המלאים במים מבושמים (ולעיתים בנוזלים אחרים). במקומות אחרים היו אנשים חובשים מסכות או מייצרים בובות ענק. החגיגות המוצלחות נערכו באיי מדיירה. כאשר התפתחה תעשיית ייצור הסוכר בברזיל המאה ה-16 מילא הנמל במדיירה תפקיד מרכזי במעבר הסחורות והאנשים בין אירופה וברזיל. עבדים שהגיעו מאיי מדיירה הביאו עימם את מסורת האנטרודו. הגירסה הברזילאית הייתה פרועה הרבה יותר, וכללה השלכת כדורי בוך או תערובות של קמח, מים ואף שתן.

מסכות מהאנטרודו בפורטוגל

העדויות הראשונות לחגיגות המוניות בברזיל בסגנון הדומה לקרנבל הן מהמאה ה-17, לכבוד "חג המלכים" (FESTA DOS REIS). גם כאן מדובר בחג נוצרי: על פי המסורת הנוצרית הגיעו שלושה מלכים (או שלושה חכמים) לבית לחם שנים עשר יום לאחר לידתו של ישו כדי לסגוד לו. את החג מציינים, איפוא, ב-6 בינואר, 12 יום לאחר חג המולד. העדויות ההיסטוריות מלמדות על אירועים חגיגיים שנערכו בפרנמבוקו – מדינה הנמצאת בצפון מזרח הפדרציה של ברזיל, לחופו של האוקיינוס האטלנטי. את החגיגות ערכו העובדים של חברות הסוכר: הם

חג המלכים בפרנמבוקו

ערכו תהלוכות, בהן נשאו ארגזי עץ מקושטים כשהם לבושים בבגדים ססגוניים ונושאים את קולם בשירים מאולתרים המותאמים לקצב הצעדה.

במאה ה-19 החלה להתגבש המסורת של הקרנבל. אירועי האנטרודו הפכו לקרנבל עממי עבור בני המעמדות הנמוכים. העשירים, אשר האנטרודו נראה להם פרוע מדי, החלו לקיים נשפי מסכות יקרים בבתי מלון ובמועדונים פרטיים. הכוונה הייתה להרחיק את בני הטובים מההשתוללות האופיינית לאנטרודו, ולחקות את הנשפים המקובלים באירופה. בשנת 1940 נחגג בריו דה ז'ניירו הקרנבל הראשון, כנשף מסכות המוני במלון איטליה. כעבור עשר שנים כבר החלו להשתמש בקרנבל בבמות נעות.

ההצלחה של הקרנבל הייתה כבירה, ובשנת 1855 הייתה כבר כמות החוגגים המחופשים גדולה מאד. המארגנים נאלצו לצאת לרחובות העיר, וכך נפתח הקרנבל בריו גם לבני המעמדות הנמוכים יותר. החוגגים נהגו לעטות מסכות ולהתלבש בתחפושות בהשראת מסיבות שהיו פאריס באותו זמן. התלבושות המסורתיות ביותר, הן פיירו, ארלקין וקולומביין, והן בשימוש גם כיום. בתקופה זו גם החל המנהג ה"קורדואיס" – קבוצות גדולות מאד של אנשים שהתחפשו בתחפושות זהות, בניגוד לנשף מסכות רגיל שבו הבחירה בתחפושת היא אינדיבידואלית בעיקרה.

תלבושות פיירו

אירוע היסטורי חשוב, אשר השפיע רבות גם על הקרנבל, אירע בשנת 1888, כאשר נחקק "חוק הזהב" – שחרור העבדים השחורים. העבדים המשוחררים זרמו מן החוות החקלאיות אל ערי התעשייה בדרום ברזיל, ובפרט לריו דה ז'ניירו. ביניהם היו גם כשרונות מוזיקלים, שהיפרו את התרבות המוזיקלית הברזילאית. העבדים המשוחררים השפיעו רבות על אופיו של הקרנבל, והביאו עימם את מסורת הריקודים האפריקאים ואת התלבושות התואמות.

שיקינייה גונזגה – מחברת מארש הקרנבל הראשון

עד לשנת 1899 לא נכתבו שירים במיוחד לקרנבל והאנשים רקדו וחגגו בהשראת מוסיקה אירופאית, חוץ מה"קורדואיס" שצעדו בקרנבל במקצבים אפרו-ברזילאיים. בשנת 1899 הלחינה **שיקינייה גונזגה** (מלחינה ופסנתרנית שהייתה גם האישה הראשונה שניצחה על תזמורת בברזיל) שיר שנקרא "כנפיים פרושות", ואשר ליווה את אחת הקבוצות הצועדות. בדיעבד, היה זה "מארש הקרנבל" הראשון, ומאז הפך הדבר למסורת:

"מארש הקרנבל" מאפשר לחוגגים לצעוד בצורה מאורגנת. השיר הוא בעל אופי קצבי וקליט, ומשלב מוטיבים מקומיים עם קצב המארש, עם השפעות של רגטיים וסווינג. בתוך כעשרים שנה התגבש הסגנון של "מארש הקרנבל" לסגנון הסמבה המוכר כיום. המילים של להיטי ה"מארש קרנבל" לרוב היללו נשים או העבירו ביקורת על הפוליטיקאים והממשל הברזילאי וגם אודות החיים הברזילאיים בשכונות העוני, הלוא הן הפאבלות.

תחרות בתי הספר לסמבה בסמבדרום

כיצד מתנהל הקרנבל בימינו? ראשית, זהו חג לאומי בברזיל. החג מתחיל חמישים יום לפני חג הפסחא, ונמשך במשך ארבעה ימים. החג מתחיל תמיד בשבת ומסתיים ב"יום שלישי השמן" (המוכר בכינוי הצרפתי "המארדי גרא"), כאשר ביום רביעי מתחילה התענית. במקומות מסויימים בברזיל מתחילות החגיגות עוד בשבוע שלפני החג הרשמי, ומסתיימות בסוף השבוע שלאחריו. במהלך הקרנבל מתנהלות תהלוכות רחוב עממיות שנקראות בולוקס. בראש כל תהלוכה כזו נוסעת משאית ועליה רמקולים. מסביב למשאית מתנהלים הריקודים למקצב המוסיקה המנוגנת.

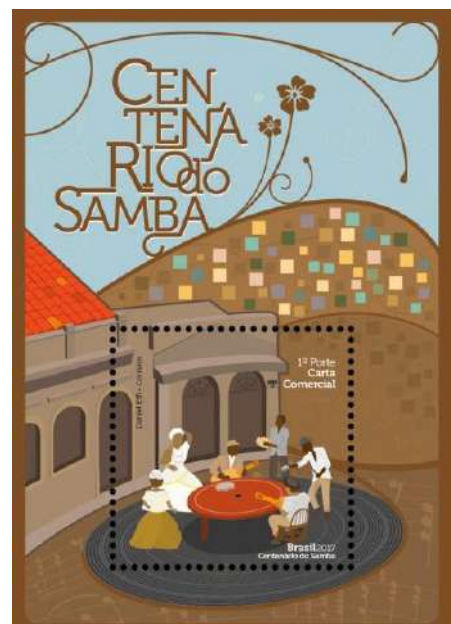
הזכרנו כבר את הקשר בין הקרנבל לבין מוסיקת הסמבה. מתחילת המאה העשרים קיימים בברזיל בתי ספר לסמבה, אשר קמו על רקע הקרנבל אך

הפכו במרוצת השנים לגוף אזרחי המהווה חלק מהתרבות הברזילאית. בתי הספר הם עמותות, המספקות אלפי מקומות עבודה. במהלך השנה נקבע נושא מרכזי למצעד השנתי הנערך כחלק מהקרנבל. בתי הספר מכינים לאורך השנה את התהלוכה שלהם, והיא עומדת למבחן הקהל וחבר השופטים. תהליך השיפוט דומה במקצת לזה של תערוכת בולים: ישנם עשרה קריטריונים שונים, כולל הטיפול בנושא וחדשנות. התחרות עצמה נערכת באיצטדיון בשם סמבדרום. בכל מיצג יש זוג רקדנים הנושא את הדגל של בית הספר.

רקדנית עם דגל בית הספר לסמבה בו היא לומדת

מי שנולד וגדל בברזיל, כמוני, לא היה זקוק לשירו היפה של **אריק איינשטיין** כדי לדעת ש"אין כמו הסמבה". מוסיקת הסמבה עושה שימוש במספר כלי נגינה ייחודיים. אין סמבה ללא כלי הקשה, ובמיוחד ללא שני סוגים של תופים: **הפאנדירו** מזכיר את תוף מרים, בהיותו מבוסס על חישוק עץ עליו מתוחה יריעת עור, כאשר מצילות מתכת קטנות מצויות בהיקף. **קויקה** נראה כמו תוף רגיל, אך למעשה זהו סוג של כלי הקשה מיוחד במינו. כדי להפיק ממנו צליל, עלינו לחכך בעזרת בד רטוב מקל המחובר לעור תוף. כדי לנגן על הקויקה יש צורך במיומנות רבה, והתוצאה היא צליל אקזוטי התלוי במידה רבה בגודל התוף. כלי ייחודי נוסף לסמבה הוא **קווקיניו**. זהו כלי מיתר, בעל

ארבעה מיתרים הדומה הן בצורתו והן בצלילים אותם הוא מפיק ליוקללה הנפוץ באי הוואי. בנוסף לכלים אלה עושה הסמבה שימוש רב גם בכלי נשיפה.

הקרנבל השנתי בברזיל מושך מאות אלפי תיירים מכל רחבי העולם מידי שנה. בצד ההכנסות הישירות מתיירות ישנן גם הכנסות רבות ממכירת מזכרות, תחפושות ושתייה, בעיקר בירה. הקרנבל הברזילאי הוא כיום תעשייה המגלגלת מיליארדי דולרים בשנה.

כלי הנגינה הייחודיים של הסמבה: קווקיניו (מימין) וקויקה לידו. למעלה: פאנדירו. הפריט מימין הוא רביעייה לא מנוקבת מפנינת הגיליון.

הקרנבל המפורסם ביותר הוא זה הנערך בריו דה ז'ניירו, והוא נקרא גם "קרנבל קריוקה". הקרנבל של ריו נכנס לספר השיאים של גינס כקרנבל הגדול ביותר בעולם. בשל ריבוי התיירים המגיעים לעיר במיוחד לכבודו, יצא לקרנבל של ריו מוניטין של מופע תיירותי לא אותנטי, או במילים אחרות – מלכודת תיירים. טענה זו אינה נכונה, וכדאי למבקר בברזיל להגיע לריו בעת הקרנבל. מלבד התהלכות ותחרות בתי הספר לסמבה ניתן ליהנות בריו ממופעים רבים בחינם, ובעיר קיימת גם סצנה מוסיקלית מגוונת.

קרנבל קריוקה – הגדול בעולם

למי שכבר היה בקרנבל בריו כדאי לראות את הקרנבל גם בערים אחרות בברזיל. לקרנבל בסלבדור, בירת באהיה, יש אופי מיוחד במינו. המוסיקה היא בסגנון מקומי הנקרא "אשה" (axe), המשלב סמבה עם מקצבים אפריקאים, רגאי ומקצבים קאריביים. האירוע המרכזי הוא ה"טריו אלקטריקו" – שלוש משאיות היוצאות מנקודות שונות בעיר, כאשר על כל אחת מהן זמרות מפורסמות, השרות את מיטב להיטי השנה. שלוש המשאיות נפגשות בכיכר המרכזית בעיר, ואיתן רבבות בני אדם אשר הצטרפו אליהן לאורך הדרך. זוהי אחת החגיגות הגדולות ובוודאי הצפופות ביותר בעולם. הרוקדים יכולים למעשה רק לקפוץ במקום בשל הצפיפות הרבה, ומכאן הביטוי "ריקוד הפופקורן".

הקרנבל ברסיפה, בירת פרנמבוקו, נחשב לדמוקרטי ביותר. בקרנבל משולבות בובות ענק, ומשתתפים בו מעל מיליון חוגגים ורקדנים. חלק מהריקודים הם אופייניים לפרנמבוקו בלבד. ריקוד הפרבו, למשל, משלב קפיצות גבוהות, כשהרוקדים לובשים

בגדים נוצצים וצבעוניים ונושאים בידיהם מטריות קטנות. ריקוד מקומי אחר הוא **המאראקאטו** – ריקוד בעל אופי אפרו-ברזילאי, הן בסגנונו והן בלבוש הרוקדים ואביזרי הריקוד. ריקוד בולט נוסף הוא **הפורו**, שהוא ריקוד זוגות הנפוץ בחלק בצפון מזרחי של המדינה.

מימין: הקרנבל בסלבדור. במרכז: רקדני פרבו עם מטריות בידיהם. משמאל: בובות ענק בקרנבל ברסיפה.

מאחר ומדובר בחג לאומי החגיגות נערכות בכל הערים, כאשר בחלקן מדובר במסיבות באולמות סגורים כפי שמראה הגיליונית מקובה. בכל מקרה, הקרנבל בברזיל הוא חגיגה של צבעים קולות ותנועה שאין דומה לה בכל העולם. אז בואו נכנס לקצב: "יש לי ארץ טרופית יפה" ...

פאולו דואק, יליד ברזיל, אוסף בולים בנושאים מכוניות מירוץ והכדורגלן פלה.
כתובתו למשלוח תגובות: paulo.duek@gmail.com

נישואים נוסח מרוסטיקה יורם לוביאניקר

בחבל ונטו שבצפון איטליה, כשישים קילומטר מצפון מזרח לורונה, שוכנת עיירה קטנה ושמה מרוסטיקה, ובה חיים כשלושה עשר אלף איש. העיירה קיימת כאלף שנה, והמבקר בה יכול להתרשם מהחומה המקיפה את חלקה העתיק, מהטירה המקומית ומהרחובות הצרים והמפותלים. סביר להניח, שאותו מבקר יהנה מהנופים ההרריים ויירגע באדיבות האווירה המנומנת של עיירה קטנה באמצע שום מקום. אולם, אם המבקר שלנו יפקוד את מרוסטיקה בסוף השבוע השני של ספטמבר בשנה זוגית, צפויה לו חוויה אחרת לחלוטין. העיירה השלווה מתעוררת לחיים והמוני תיירים פוקדים אותה, כדי לחזות בהצגה של שחמט חי בכיכר המרכזית.

שחמט חי במרוסטיקה

מדובר בחוויה מרשימה בכל קנה מידה: הכיכר שליד הטירה – המקום המרכזי בעיירה כולה – הופכת ללוח שחמט ענק. טריבונות עץ מוקמות בצד הכיכר למען הצופים הרבים. במקום כלי משחק דוממים להם אנו רגילים, כאן הכלים הם בשר ודם. את תפקיד הפרשים ממלאים סוסים ועליהם רוכבים. את שאר הכלים משחקים אנשים הלבושים בהתאם לכלי אותו הם משחקים. האירוע כולו הוא הפקת ענק של העיירה, ולא פחות מ-500 מתושביה נוטלים בו חלק. שניים מהם הם המתמודדים, המחליטים על מסעי הכלים. את הוראותיהם הם מוסרים לשליחים, הממהרים להעביר את ההנחיות ל"כלי המשחק". כרוז מסביר לקהל הצופים את המתרחש, עד שלבסוף מונחת מט, לקול תשואות הקהל. ראוי לציין, כי אין מדובר במשחק אמיתי, המתנהל בזמן אמת. המארגנים בוחרים אחד מהמשחקים הקלאסיים בתולדות השחמט ומציגים אותו לראווה.

חגיגת השחמט החי נערכת, כאמור, בסוף שבוע אחד פעם בשנתיים. בימים אלה נערכות מספר הצגות, כדי לענות לביקוש הרב לכרטיסים. בשאר ימות השנה מאוכסנים התלבושות ושאר האביזרים של ההצגה במוזיאון מבקרים קטן, השוכן בטירה (אותה ניתן לראות על גבי הבול).

עד כאן מדובר בסיפור שיגרתי למדי. הצגות של שחמט חי הן אטרקציה לקהל הצופים בכל מקום. בדרך כלל, עלות ההפקה הינה גבוהה, ולכן אירועים כאלה אינם נערכים חדשות לבקרים. הצגת השחמט החי במרוסטיקה אינה מיוחדת בעצם קיומה, אלא בסיפור המסתתר מאחוריה.

כל תייר המגיע למרוסטיקה מקבל לידי עולן המספר על ההיסטוריה של השחמט במקום. בשנת 1454 חיזרו שנים מבני האצולה בעיירה, **רינאלדו ד'אנגרנו** ו-**ויירי דה-ואלאנורה** אחרי **ליאונורה** היפהפיה, ביתו של מושל העיר **טדאו פריסיו**. על פי המנהג באותם ימים החליטו השניים לערוך דו קרב "לחיים ולמוות" ביניהם, אשר הזוכה בו

שחמט במקום דו קרב

רב, וכדי להשביע את סקרנותו של ההמון נערך המשחק ברחבת העיריה על לוח ענק לקול צלילי מוסיקה. רינאלדו זכה בקרב ונשא את ליאונורה לאישה. קול חתן וקול כלה! מאז עורכים משחק של שחמט חי בכיכר לזכר אותו מאורע היסטורי.

יזכה בנערה. אלא שהמושל אסר על עריכת דו קרב שכזה: הוא לא היה מעוניין להגיע לשפיכות דמים, ועוד פחות מכך – שאחת המשפחות המכובדות בעיירה תאשים אותו במות בנה. לפיכך הוא קבע כי שני הצעירים יערכו ביניהם משחק שחמט, והזוכה במשחק יזכה גם בידה של ליאונורה. גם המפסיד לא יצא מקופח: הוא יזכה להנשא לביתו הצעירה, **אולדרדה**, ובכך יצטרף גם הוא למשפחת השלטון. התחרות הבלתי שגרתית עוררה ענין

הצגה של שחמט חי נחשבה לאירוע מרהיב עוד משכבר הימים. תחריט בנחושת מצרפת משנת 1640.

סיפור חביב של מסורת מקומית על התפקיד אותו מילא השחמט במניעת שפיכות דמים, הלא כן? אספני בולי שחמט מכירים היטב את הסיפור, והוא פורסם פעמים

רבות, ובכלל זה גם על ידי מעל דפי נושאון. אלא שלאחרונה התברר לי, כי הסיפור הפנטסטי הזה אינו אלא פרי הדמיון – תעלול פרסומי של קידום מכירות.

חותמת זו – הפריט הבולאי המוקדם ביותר המוקדש למשחק השחמט במרוסטיקה – מציינת במפורש את שנת 1454 כסיבה לעריכת משחק השחמט החי.

אז מה האמת? אחרי מלחמת העולם הראשונה החל לפעול במרוסטיקה מועדון שחמט. בימי הקיץ הנעימים העדיפו חברי המועדון להוציא את שולחנות המשחק אל הרחבה הגדולה שליד הטירה ולשחק באוויר הפתוח. הם גם יזמו עריכת משחק שחמט חי באותה רחבה – אירוע חביב ומושך קהל, אשר זכה להצלחה רבה. אחרי מלחמת העולם השניה חיבר המחזאי האיטלקי **מריו מירקו ווסטיץ'** מחזה בדיוני, אודות זוג האצילים שחשקו בנערה. תושבי מרוסטיקה, שחשקו באירוע ש"שים אותם על המפה", אימצו את המחזה כאילו היה אמת היסטורית. הם ריצפו את הכיכר בצבעי שחור לבן והכשירו אותה כלוח שחמט ענק. מאז נערכת הצגה של שחמט חי במקום, מרוסטיקה הפכה לאתר תיירות, ואף הונצחה בבול איטלקי ובמספר רב של חותמות.

התרגיל של תושבי מרוסטיקה הצליח: תיירים נוהרים לעיירה לראות את שחזור "האירוע ההיסטורי", וגם אספנים של בולי שחמט נופלים בפח. אך, בסופו של דבר, מה משנה האמת ההיסטורית? העיקר שיש סיבה למסיבה, השחמט זוכה לחשיפה וקידום, וכולם מרוצים.

יורם לוביאניקר מציג את "שחמט – משחק המלחמה". כתובתו למשלוח תגובות: lubianiker@gmail.com

ושאבתם מים בששון

נמרוד דגני

כידוע, אין חיים ללא מים. לאורך כל ההיסטוריה האנושית קבע האדם את מקום מושבו בסמוך למקורות מים מתוקים. כאשר נוצר צורך להתיישב במקום אסטרטגי אשר המים מצויים בו במשורה, הפתרון היה העברת מים, למשל באמצעות אקוודוקט. אולם, גם אז נודעה עדיפות ברורה להתיישבות בסמוך לנהר, אגם או מאגר מים תת קרקעי.

באר מים בנווה מדבר

אם נתבונן באיזורנו, הרי שמים עיליים, כגון נהרות ואגמים, אינם כה נפוצים, ועל כן נודעת חשיבות מיוחדת לניצול מי תהום. במילים פשוטות, יש לאתר מקום בו נמצא מאגר מים תת קרקעי ולחפור באר בנקודה זו. התפתחות צמחיה בלב מדבר – התופעה הקרויה נווה מדבר – מהווה אינדיקציה ברורה לקיומו של ריכוז גבוה של מי תהום, ולכן במקומות כאלה נהגו לחפור באר מים.

מרגע שנחפרה הבאר השתנה גורלו של המקום, והוא הפך כמעט בין לילה לאטקרטבי למגורים. כך היה הן בימי קדם והן לפני כמאה וארבעים שנה. כאשר הוקמה פתח תקווה, בבוקר לח בשנת תרל"ח, סבל הישוב ממחסור במים. המתיישבים נאלצו להרחיק מהלך שעה ויותר על מנת לשאוב ממימי הירקון. למאמץ הנדרש נלוו גם חששות תברואתיים עקב איכות המים הירודה בנחל.

הפתרון היה חפירת באר מים באדמות פתח תקווה. הובאו קבלנים מיפו, והם חפרו לעומק של 18 מטר מתחת לפני האדמה, שם ציפו למצוא מים על פי חישוביהם. כאשר נתגלה כי אין מים בעומק זה הייתה האכזבה רבה, והקבלנים הכריזו על שביתה: הכריה נעשתה קשה יותר ויותר ככל שהעמיקו, ועתה נראה היה להם כי המחיר המסוכם אינו מספיק. ועד היישוב ניהל איתם משא ומתן מזורז, ולאחר שהשתוו עם הקבלנים ועם החופרים על המחיר, נתחדשו העבודות והועמקה החפירה. ואמנם, כאשר הגיעו לעומק של 21 מטר נשמעה הקריאה "מצאנו מים!"

מציאת המים והקמת הבאר שינו את מציאות החיים בפתח תקווה, וקבעו את עתידה. המקום החל לפרוח, ופתח תקווה התפרסמה כמקום בו מים איכותיים נמצאים בשפע (יחסי). במלאת 70 שנים לחפירה הונפק בול "בארה של פתח תקווה" על פי עיצובו של **אוטה ואליש**.

הסיפור של פתח תקווה מדגים את הקושי הכרוך בחפירת באר ואת החשיבות הרבה שיש לתוצאה חיובית. חפירת באר היא דרך של היאחזות במקום, מעין תפיסת חזקה

על הקרקע הסמוכה לה. גזילת הבאר או סתימתה היא חלק ממאבק על הקרקע. בתנ"ך מצויים סיפורים על **אברהם** ועל **יצחק** אשר חפרו בארות, נאבקו עליהן עם הפלישתים, ובסופו של דבר נאחזו בארץ. כחלק מהשמירה על הבאר נוהגים להגן עליה באבן שפה (כמו בבול מפקיסטן מימין), ולעיתים (כפי שמראה בול פתח תקוה) לדפן אותה באבן, כדי למנוע את סתימתה בשל מפולת אפשרית.

משהוקמה הבאר היא הפכה להיות נקודת המפגש המרכזית של היישוב ומוקד חיי החברה. שאיבת מים הייתה פעילות יומיומית, אשר כל משק בית נדרש אליה. בעולם העתיק, בו הגברים נדרשו לצאת לציד או לעבודות שדה מתישות, היו הנשים נפגשות על יד הבאר. אמצעי תקשורת המונים לא היו בנמצא, והבאר היה המקום בו יכלו הנשים להתעדכן בחדשות המקומיות.

דבר בולים גרמני משנת 1898 ועליו הדפסה, פרטית כנראה, המראה את המפגש החברתי ליד הבאר. פריט זה אינו ראוי לתצוגה מאחר וההדפסה היא פרטית, אך הוא כלול באוסף שלי בשל יופיו המהמם.

הציור בגלויה שלעיל הוא אידיאלי במובהק. שאיבת מים אינה עבודה קלה, אלא מפרכת. עדות לכך מצויה במקרא: בימי כיבוש הארץ על ידי **יהושע** כרתו הגבעונים ברית עם בני ישראל. הברית הייתה מבוססת על מרמה – הגבעונים הציגו עצמם כמי שאינם תושבי הארץ. בשל מרמה זו הם נענשו, ונקבע כי הם ישרתו כחוטבי עצים ושואבי מים, כלומר יעסקו בעבודות הקשות והבזויות ביותר. צריך לזכור כי מלבד עצם השאיבה היה צריך גם להביא את המים מן הבאר אל משק הבית. יש היו נושאים את הדליים על כתף או אף על הראש, ויש שנשאו שני דליים באמצעות אסל - מוט מאזן.

נשיאת דליי מים על גבי מוט אופקי. דואר צבאי יפני ממלחמת העולם השניה.

ואף על פי כן, שאיבת מים היא דבר משמח. "מי שלא ראה את שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", כפי שנכתב במסכת סוכה. שמחת בית השואבה קשורה למצוות ניסוך המים בבית המקדש בימי חג סוכות. את המים היו שואבים ממעין השילוח, וחז"ל הסבירו, כי המנהג קשור לתחילתה של עונת הגשמים החלה בסוכות. כך או אחרת ניתן לראות מהמנהג את חשיבותם של המים ושל שאיבתם בימי קדם.

מכתב מקופל משנת 1824 מהעיירה פוזולו פורמיגירו במחוז פיימונטה בצפון איטליה. אוכלוסיית העיירה מנתה אז כ-4,000 תושבים. זהו מכתב רשמי של המועצה המקומית, וחותם המועצה מקנה למכתב פטור מתשלום עבור הדואר. בחותם נראה באר המים המקומי ודלי המשמש לשאיבת המים.

נחזור אל הבאר. חפירת הבאר היא רק הצעד הראשון להבטחת אספקת מים שוטפת. נותרה המלאכה המאוד לא פשוטה של שאיבת המים מן הבאר. שיטת הפעולה הינה פשוטה בבסיסה: זורקים דלי לבאר, מניחים לו להתמלא במים ומושכים אותו למעלה. קל להגיד וקשה לעשות.

ראשית, יש להבטיח שהדלי לא יטלטל ימינה ושמאלה או יתחכך בדפנות הבאר. במצב כזה ישפכו חלק מהמים, וכידוע חבל על כל טיפה. שנית, ככל שהבאר עמוקה יותר כך יש להעלות את המים לגובה רב יותר, כלומר להשקיע עבודה מרובה יותר. הבול מעדן (למטה מימין) מראה מצב של שאיבה מבאר עמוקה. החבל עובר דרך גלגלת הנמצאת מעל פתח הבאר, ואילו שואב המים נמצא הרחק מימין. כאשר יגיע הדלי לפתח הבאר יצטרך השואב להעזר באדם נוסף, אשר יסיר את הדלי מהחבל.

כדי להקל על המלאכה ניתן להשתמש בידית גלילה. הבול משמאל הוא בול מקומי רוסי (בול זמסטבו, ראה "הגדרה קולעת בול" בנושאן 93), והוא מראה התקן שאיבה מעל באר. באמצעות סיבוב הידית נכרך החבל סביב הגליל, וכך ניתן להעלות את הדלי מעלה, מבלי שצריך להחזיק את מלוא כובד משקלו לכל אורך הזמן.

כמובן, שגם נמצאו דרכים לרתום בעלי חיים למלאכה המפרכת. הבול מתימן, הנראה במרכז, מציג חמור אליו נרתם כלי קיבול גדול באמצעות שני חבלים. החבלים נעים על שתי גלגלות, וכך, כאשר החמור זז קדימה, הוא מעלה את המים אל מפלס פני הקרקע. במקרה זה המים נשפכים אל תעלות השקיה, בפיקוח ידני של אחד הפועלים (הפועל השני ממונה על החמור). בדרך זו ניתן לשאוב כמות מים גדולה בזמן קצר, בזכות ניצול כוח הסיבולת הרב של החמור.

בורג ארכימדס

מיפנה רב חשיבות בשאיבת המים חל עם המצאת המשאבה הידנית. הצעד הראשון נעשה, ככל הנראה, על ידי **ארכימדס**. בורג ארכימדס הופך תנועה סיבובית של הבורג לתנועה קווית, ומאפשר העלאת מים ממפלס נמוך לגבוה. אף שההמצאה מיוחסת לארכימדס עצמו, יש הטוענים, כי מערכת מסוג זה שימשה את הגנים התלויים המפורסמים של בבל עוד

קודם לכן. שיטת בורג ארכימדס מתאימה יותר לשאיבה ממאגר מים גדול ופתוח, כפי שמראה הבול מאיטליה, ופחות מתאימה לבאר מים, המתאפיינת בפתח צר ועמוק.

משאבת מים ידנית,
המופעלת על ידי מוט עץ

בסוף המאה ה-16 הומצאה משאבת המים הידנית. המשאבה עושה שימוש בידית, אותה מעלים ומורידים לסירוגין. בתוך המשאבה נמצא מיכל, התחום מלמעלה באמצעות בוכנה ניידת. הורדת הידית כלפי מטה מושכת כלפי מעלה את הבוכנה, וכך נוצר תת לחץ במיכל. כך "נמשכים" מים מן הבאר במעלה צינור אל המיכל, תוך שהם נכנסים למיכל מבעד לכנף מתכתית גמישה הנמצאת בתחתיתו של המיכל. פעולה זו דומה לשאיבת מים באמצעות מזרק.

אישה הלוושה במיטב מחלצותיה שואבת מים באמצעות משאבה ידנית. גלוית מירב אוסטרית.

כאשר מעלים את הידית נדחפת הבוכנה כלפי מטה ובמיכל נוצר לחץ גבוה. לחץ זה גורם לנעילת הכנף המתכתית הגמישה, ולפיכך המים אינם יכולים לברוח חזרה למטה אל הבאר. עודף הלחץ משתחרר באמצעות כנף מתכתית גמישה בבוכנה, המבצעת פעולה הפוכה לכנף בתחתית המיכל. בצורה כזו מפלס המים במיכל עולה עם כל פעולה, עד שהמים מגיעים לגובה פתח היציאה. משאבת המים קלה לתפעול, וכפי שניתן לראות בבול מסמואה גם ילדים לא מתקשים במלאכה. גלוית המירב מאוסטריה מראה אישה השואבת מים כשהיא לבושה במיטב בגדיה – עדות לכך שאין מדובר עוד במלאכה פיסית קשה ומיוזעת.

המשאבה הידנית שינתה את פני העולם. קצב השאיבה הינו גבוה הרבה יותר מאשר קצב העלאת הדליים ממעמקי הבאר, וזמן המתנה רב נחסך. השימוש במשאבה מייתר את הצורך בפתח רחב של הבאר. מעתה יהיו הבארות מכוסים, דבר שמשפר את תנאי ההיגיינה ואת איכות המים הנשאבים. עד היום משמשות משאבות ידניות בכפרים נידחים שרשת החשמל טרם הגיעה אליהם.

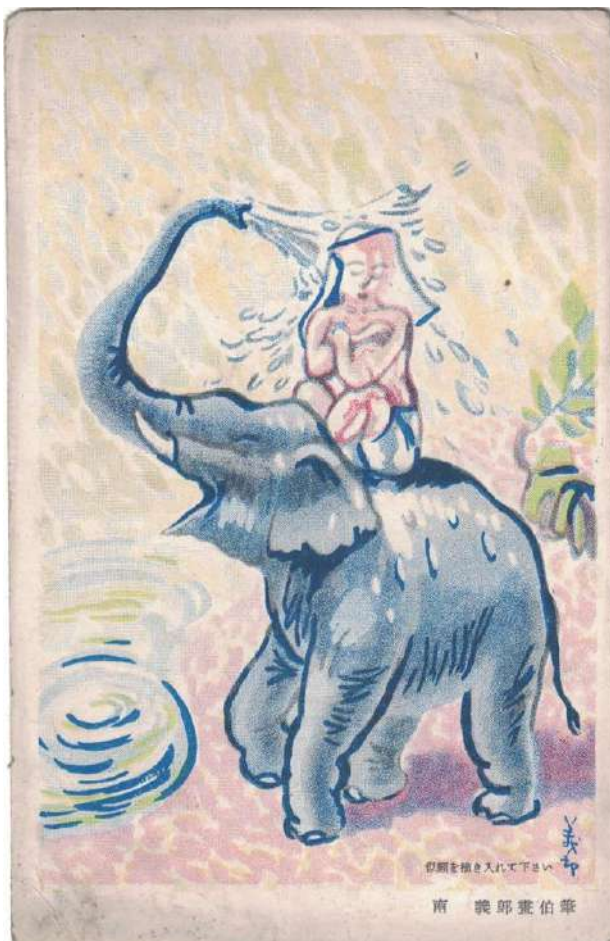
משאבת מים ידנית בכפר נידח. הגהת מטבעת.

כמובן שלמשאבה הידנית יש גם חסרונות. השיטה שתוארה לעיל מוגבלת על ידי הלחץ האטמוספרי, ולכן ניתן לשאוב מים בדרך זו רק מבארות רדודים יחסית, אשר עומקם אינו עולה על מטרים ספורים. במהלך מאות השנה מאז הומצאה משאבת הבוכנה הידנית נעשו בה מספר שכלולים, שאיפשרו ניצול מאגרים עמוקים יותר. שיפור באיכות החומרים גם הקל את המאמץ הנדרש להפקת מים ושיפר את עמידות המשאבה לאורך זמן.

השלב הבא בהתקדמות השאיבה היה המצאת המשאבה הממונעת במאה ה-19. משאבות אלו איפשרו שאיבה של מים מעומק רב, העלאתם לגובה מעל פני האדמה והזרמתם במהירות גבוהה במערכת הצינורות. במילים אחרות – בזכות המשאבה הממוכנת אנו נהנים היום ממים זורמים בכל בית. המשאבה הממוכנת גם הפכה את באר המים למושג היסטורי: אין קושי כיום להוביל מים בצינורות ארוכים ממאגרים רחוקים, ולכן אין הכרח למצוא מקור מים קרוב לבית.

חותמת ביול מוקדמת (משנת 1932) עם פרסומת של יצרן משאבות מים ידניות

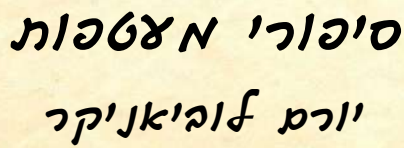

גלוית דואר צבאי יפנית ממלחמת העולם השנייה

במקומות בהם יש מחסור במים, כמו בארצנו, עושים משקי המים הלאומיים שימוש במאגרים תת קרקעיים גם כיום. אך אין מדובר עוד בבארות מים "של פעם", אלא בקידוחי מים. הלקוח לא נדרש להגיע אל מקום הקידוח, והמים מגיעים אליו ישירות הביתה. הנה כי כן, הטכנולוגיה המודרנית שיפרה לבלי הכר את איכות חיינו, אולם החדווה שבהפקת המים נגזלה מאיתנו. כיום אנו רואים באספקת מים דבר מובן מאליו, שאינו כרוך בשמחה כלשהיא.

מאחר ומאמר זה מוגבל לנושא השמחה לא אעסוק כאן בפירוט במשאבות ממוכנות – את זה נשאיר למאמר אחר. אבל ברצוני לסיים ברוח מבודחת עם גלוית הדואר הצבאי היפנית, המראה "משאבת מים" טבעית מסוג שונה לחלוטין.

נמרוד דגני אוסף "ברזים בבולאות" וכן את הנושא "מי שתיה – מהטבע ועד לברז בבית", אותו הוא מכין גם לתצוגה תחרותית. כתובתו למשלוח תגובות: nimrod.degani@gmail.com

המחצית השניה של המאה ה-19 והמחצית הראשונה של המאה העשרים מהוות את תקופת הזוהר של מועדוני הגברים – חוגים חברתיים סגורים לחברים בלבד. ספרות התקופה מלאה בדמויות החברות במועדונים כאלה, כמו הבלש המיתולוגי **שרלוק הולמס** או גיבור הספר "מסביב לעולם בשמונים יום", **פי עוסק** במועדון כזה, הפועל ברומא.

Espresso

ROMA CANTIERI
23148
CANCULO DELL'

LIRE 20
POSTE ITALIANE

LIRE 15
POSTE ITALIANE
ESPRESSO

Nobi / donna
Andriena Ant. B. Calabari
Via Roma 576 -
Coss. Tig. Lione
Bologna

165

המועדון עבר ממקום אחד למישנהו, עד שבשנת 1916 הוא התאחד עם מועדון אחר בשם "החוג החדש". המועדון המאוחד קיבל את השם "חוג השחמט החדש", והוא עודנו פעיל עד ימינו אלה. כיום רשומים בו 683 חברים, כולם על טהרת המין הגברי.

החברים נמנים על האריסטוקרטיה הישנה של רומא או על העילית הכלכלית או התרבותית של המדינה.

מה למועדון זה ולבולאות? בשנת 1929 פתח הדואר האיטלקי סניף הפועל במועדון. הסניף משרת את חברי המועדון בלבד, והם רשאים לשלוח ממנו אך ורק מכתבים הכתובים בכתב יד. לסניף חותמת דואר משלו, המציינת את שם המועדון. בהתחשב במספר החברים ספק רב אם יש הגיון כלכלי בהפעלת סניף כזה. אני מניח שהסיבה לקיומו היא ההשפעה הרבה של חברי המועדון ב"חלונות הגבוהים". יתכן גם כי המועדון, המעוניין לספק לחברים שירות מפנק ויוצא דופן שכזה, משלם לדואר האיטלקי עבור הפעלת הסניף.

המכתב הנראה בתחתית העמוד הקודם נשלח ב-23 בינואר 1948 מסניף הדואר במועדון (שם המועדון נראה בחותמת) בדואר אקספרס לבולוניה. המכתב מבויל כראוי – 20 לירטות עבור משלוח הדואר ועוד 15 לירטות עבור משלוח אקספרס בבול ייעודי לשירות זה. בצידו האחורי של המכתב יש חותמת הגעה לבולוניה מה-29 בינואר. ששה ימים למשלוח אקספרס אינו זמן מהיר במיוחד, אך מדובר בתקופה בה איטליה ליקקה את פצעי מלחמת העולם השנייה. ומה לנו כי נלין בשעה שהדואר שלנו מתקשה לעמוד במשימות דומות שבעים שנה מאוחר יותר?

כאמור, הקשר של שם המועדון למשחק השחמט הוא רופף ביותר. בתצוגה תימאטית, כאשר רוצים להתייחס לשם מקום (או לשמו של סניף דואר), יש לבחון היטב את מקורו של השם. כך, למשל, חותמת מהיישוב טירת צבי אינה יכולה לשמש בתצוגה שעניינה צבאים, משום שהקיבוץ קרוי על שם **הרב צבי קלישר** ולא בשל פעילות ענפה של צבאים באזור.

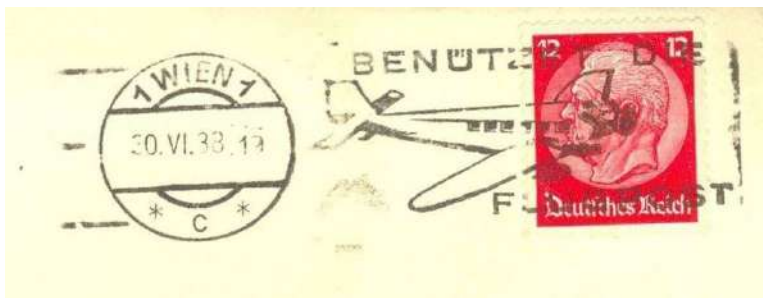
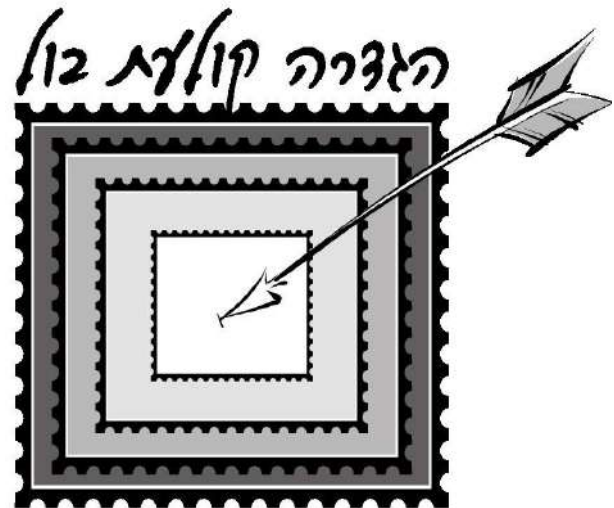
על פי אותו עקרון אינני יכול להשתמש בחותמת של "חוג השחמט החדש" בבואי לדבר על מועדוני שחמט, ואמנם במשך שנים נמנעתי מלכלול את המעטפה בתצוגה שלי. לאחרונה הוספתי לתצוגה עמוד העוסק באופיו של משחק השחמט – קרב ידידותי המתנהל על פי קודים ג'נטלמנים. כאן, לדעתי, המעטפה משתלבת בצורה מעולה, משום שזה בדיוק היה ההגיון שהנחה את ראשי המועדון בעת שקבעו את שמו, לפני כמעט 150 שנה.

יורם לוביאניקר, עורך נושאון, מציג את "שחמט – משחק המלחמה". התצוגה שלו זכתה במדליית זהב ברמה הבינלאומית. כתובתו למשלוח תגובות: lubianiker@gmail.com

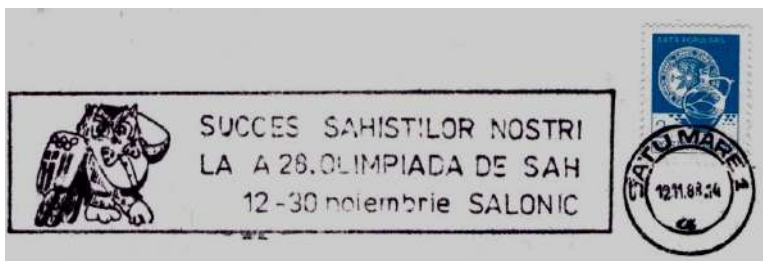
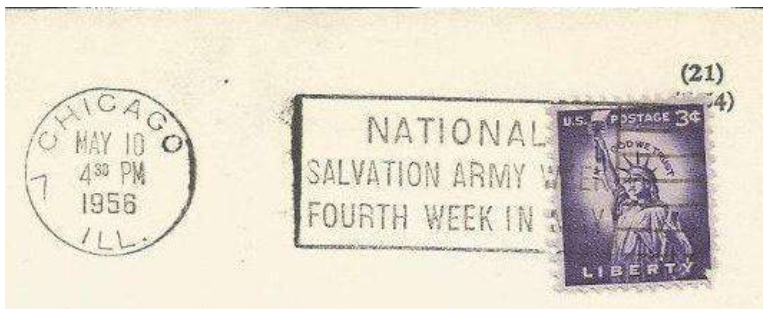
איל"ת גם ב - - חפשו אותנו!

חותמת תעמולה

חותמת תעמולה היא חותמת דואר הכוללת שני רכיבים. הראשון הוא חותמת תאריך ומקום עגולה רגילה, הכוללת את מקום ההחתמה ואת מועדה (תאריך ושעה). הרכיב השני, המקנה לחותמת את שמה, מכיל הודעה כלשהי לציבור, לרוב בתוך מסגרת מלבנית. בדרך כלל הודעות אלו מכילות פרטים על אירועים קרובים, הודעות מטעם הדואר וגופים ממשלתיים שונים וכדומה. רכיב התעמולה יכול להיות בפורמט של משפט פשוט או מילים בתוך איור כלשהו.

שתי דוגמאות לחותמות תעמולה. למעלה: בשילוב עם איור. למטה: סיסמא בתוך מסגרת מלבנית.

זהירות, זיוף! זו אינה חותמת תעמולה אלא תוספת פרטית.

חותמת תעמולה ראשונה שימשה בלונדון בין השנים 1661 ל-1675, כדי להודיע לציבור על מועדי הדואר, אך אז לא שולבה חותמת זו בחותמת תאריך. רק בשנת 1893 שבו להשתמש בחותמת תעמולה, בשיקאגו, ומאז נפוצה החותמת בשאר העולם. רכיב התעמולה משמש לעיתים גם כרכיב הביטול, ולכן הוא נמצא לעיתים קרובות מימין לחותמת התאריך ושם המקום (כמו בשתי הדוגמאות שלפנינו).

בגלל שלחותמת תעמולה יש שני חלקים יוצרים לעיתים זיפנים חותמות פיקטיביות, על ידי שילוב חותמת סיסמא פרטית בצד חותמת תאריך עגולה.

בישראל נעשה שימוש בחותמות תעמולה בשנות ה-50 וה-60. הכרך השלישי של קטלוג "חותמות דואר ישראל" של **נכטיגל ופיקסלר** מוקדש לחותמות תעמולה ישראליות, וכדאי לאספן התימאטי לעיין בו.

תימאטיקה מתחת לפטיש

אנו מרחיקים הפעם עד לחציו הדרומי של כדור הארץ, אל העיר סידני שבאוסטרליה, שם פועל בית המכירות הפומביות **סטטוס אינטרנשיונל**. בית המכירות הזה מקיים שמונה מכירות בולאיות בשנה, עם דגש חזק על חומר מקומי או מהסביבה הקרובה. רמת המחירים הינה סבירה,

לטעמנו, אך יש לציין כי עמלת הקונים גבוהה, יחסית, ועומדת על כמעט 20 אחוז. הפריטים המוצגים להלן לקוחים מהמכירה של אמצע דצמבר, וניתן לראות אותם באתר האינטרנט של בית המכירות בכתובת www.statusint.com.

למרבת הצער, פריטים בולאיים מאוסטרליה אינם נראים לעיתים קרובות אצל אספנים ישראלים. הנה, למשל, קונטרס בולים אוסטרלי משנת 1927, אשר בצידו האחורי תמונה של הספינה המלכותית רינאון המפליגה מפורטסמות' שבאנגליה. הספינה נשאה את הדוכס והדוכסית מיורק (הדוכס יהיה לימים המלך **ג'ורג' הששי**) לביקור ברחבי האימפריה, ובכלל זה גם באוסטרליה. במהלך הביקור חנך הדוכס את בנין

הפרלמנט החדש בקנברה, כך שהפריט מתאים לאספני אניות, מלכים ופרלמנטים גם יחד. סטטוס מציע את הקונטרס למכירה במצב מצויין (למרות מעט חלודה בלתי נמנעת סביב סיכת השדכן) – קשה מאוד למצוא את הקונטרס הזה במצב טוב יותר! הערכת המחיר נעה בין 150 ל-250 דולר אוסטרלי (כלומר, בין 110 ל-190 דולר אמריקאי), שזה סביב המחיר הקטלוגי של הפריט. בהתחשב במצב של הקונטרס אנו חושבים שהמחיר מוצדק.

הנה עוד פריט אוסטרלי מעניין: טופס מברק משנת 1932, המראה את הגשר בנמל סידני. המברק נשלח בדואר, והוא נתון במעטפה רשמית ועליה ציור דומה. המעטפה נקראה מעט בעת פתיחתה, ולכן היא פחות מעניינת. טופסי מברק מאוירים הם תוספת נאה לכל אוסף, בפרט כאשר מדובר בשנה מוקדמת, יחסית. הערכת המחיר של בית המכירות הינה 250-300 דולר אוסטרלי (כ-200 דולר ארצות הברית), לתשומת ליבם של אספני הגשרים.

נסיים בפריט מרהיב מגיניאה החדשה: בשנת 1932 הנפיקה מדינה זו סדרת בולים מן המניין ועליה ציפור נאה למראה (אספני הציפורים ידעו, בוודאי, לזהות אותה כציפור גן העדן). סטטוס מציע את הבול בעריך של חצי פני בצבע כתום עז ובמצב תמים. ה"פואנטה" היא, שמדובר בצבע השונה באופן דרמטי מהצבע החום של ההנפקה הרגילה. קטלוג סטנלי גיבונס מעריך את הבול ב-175 דולר אוסטרלי, וזו כנראה הערכת חסר. הערכת המחיר של סטטוס (200-300 דולר אוסטרלי) נראית לנו הגיונית יותר, בפרט שמדובר בפריט משולי הגיליון. יחד עם זאת אנו ממליצים לקונה הפוטנציאלי לבקש תעודת מומחה המעידה על כשרותו של הפריט, משום שהבדלי צבע ניתנים לזיוף.

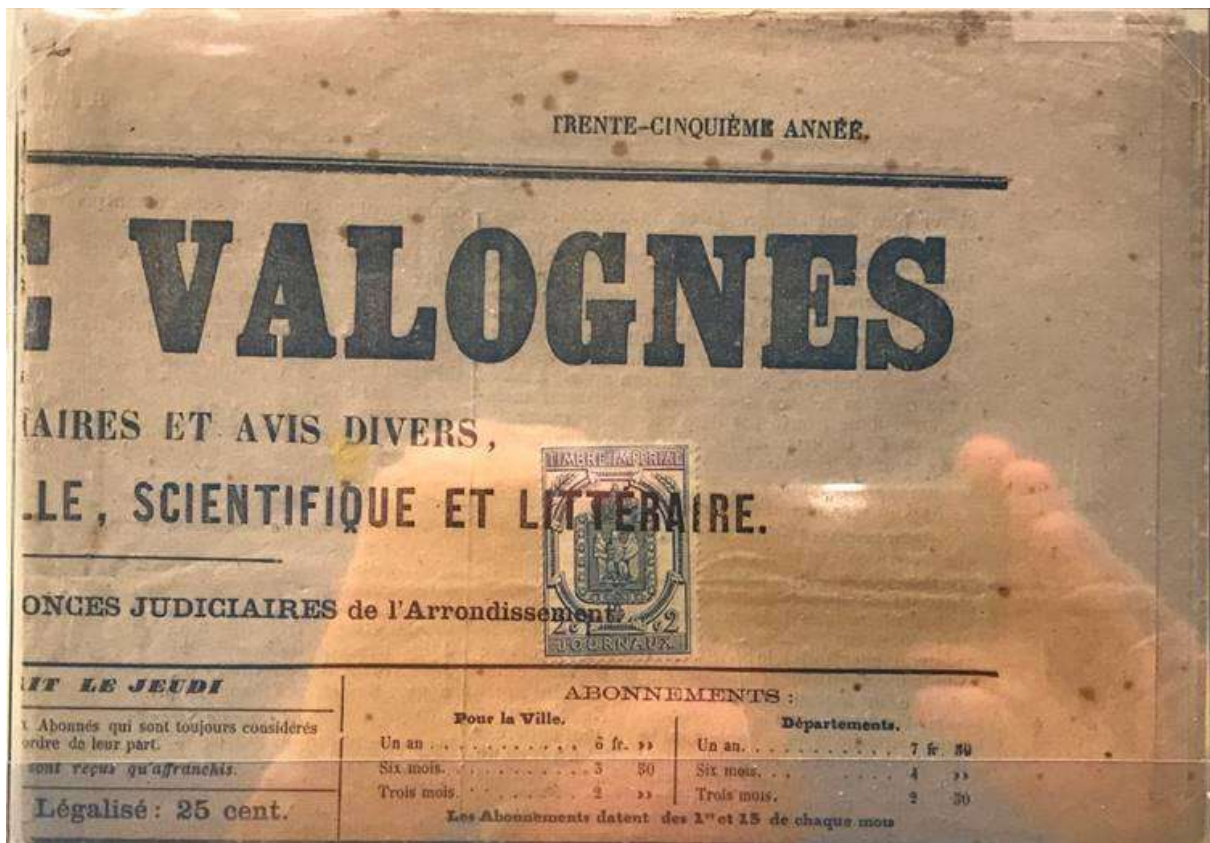

כתבו עליו בעיתון

בביקורי בתערוכת הבולים האירופאית שנערכה לא מכבר בפינלנד ראיתי שמספר מציגים (בעיקר צרפתים או בלגים) משלבים בתצוגה שלהם עיתונים מבויליים מהמאה

ה-19. על פי הכיתוב בדפי התצוגה העיתונים הוצגו בשל תוכנם. הייתכן שעיתון פרטי הוא חומר ראוי לתצוגה? מה ההבדל בינו לבין כל מכתב מבוילי, אשר תוכנו הוא פרטי ואסור בתצוגה? מצורפות שתי דוגמאות שצולמו באותה תערוכה.

טיבי יניב מסתמך על פרסומי הועדה התימאטית הצרפתית ומשיב: במאה ה-19 עיתונים רבים נשלחו באמצעות הדואר, ונהנו מתעריף מוזל. במדינות רבות הדואר אף הנפיק בולים מיוחדים לצורך זה. את הבולים היו מדביקים על גבי העיתון. אם כוונת המציג היא להראות שימוש בולאי בבולי עיתונים הרי שהפריט הינו לגיטימי לתצוגה. חברנו **מנחם לדור** עושה זאת בתצוגה שלו על עידן המידע. חשוב לציין, כי במקרה זה אין להתייחס לתוכנו של העיתון.

הדוגמאות המלוות את השאלה מתייחסות למצב שונה. במקרים מסויימים הדואר איפשר לעיתונים להדביק את הבול על גבי נייר העיתון עוד קודם להדפסה, ולהפיץ את

העיתונים באופן עצמאי. כמובן שבמקרה כזה היה צריך לפסול את הבול משימוש חוזר, והדבר נעשה על ידי הדפסת חלק מהעיתון (לרוב, הכותרת) על גבי הבול. אם נתבונן בשתי הדוגמאות המוצגות כאן הרי שהכותרת מודפסת מעל הבול (בשתי הדוגמאות הבול הוא בול עיתונים ייעודי). במצב כזה ניתן לטעון, כי כותרת העיתון מהווה, למעשה, את חותמת הדואר, ולכן ניתן להציג אותה. בדוגמא הראשונה המוצגת בשאלה מופיעה בכותרת המילה Litteraire (בצרפתית: ספרותי), ולכן העיתון מופיע בתצוגה העוסקת בספרות. במקרה השני המילה Echo מצדיקה את הכללתו של העיתון באוסף בנושא אקוֹסטיקה.

השימוש בעיתונים כאלה שנוי במחלוקת. הצרפתים הם ה"דוחפים" העיקריים לכך, אך גם בספרות התימאטית הצרפתית העניין נתון בויכוח. יש המגבילים את השימוש לשורת הכותרת, ויש הטוענים שמאחר וכל הדף מודפס בו זמנית אזי כל חלקי העמוד מהווים חלק מהחותמת.

כאמור, הנושא נמצא במחלוקת, וחלק מהשופטים אינם מאמצים את הגישה הצרפתית. אני סבור כי מסיבה זו ראוי שמציגים מתחילים, שטרם ביססו הכרה בידע הבולאי שלהם, יימנעו משימוש בפריטים כאלה. מציגים מתקדמים, אשר אין ספק לגבי הידע שלהם, רשאים לשקול שימוש בעיתונים. גם להם אני מציע לעשות זאת במשורה, ולהסתפק בפריט אחד או לכל היותר שניים בתצוגה כולה. אני גם ממליץ להגביל את השימוש למקרים בהם הנקודה התימאטית היא חלק מהכותרת (כמו בשני המקרים הנראים כאן), בפרט אם היא המילה הפוסלת את הבול (כמו בדוגמא הראשונה). לדעתי לא רצוי להשתמש בחלקים האחרים של העמוד, בפרט אם הם רחוקים פיסית מהכותרת.

ספרים, רבותי, ספרים!

מסתבר, שהחוויה הבולאית היא מקיפה. כשם שאספן בולים חייב תמיד לפקוח את עיניו בחיפוש אחרי האוצר הבולאי הבא, כך הוא צריך להיות עירני גם בעודו קורא ספר טוב. לאחרונה התגלגל לידי ספרו של **קולום מק'קאן** "לחצות אוקיינוס". הספר ראה אור בארצות הברית בשנת 2013, וכעבור שלוש שנים יצא בעברית בהוצאת עם עובד בתרגומה של **עידית שורר**. במבוא רשומות תודות למי שסייע בתרגום מונחים מקצועיים מתחומי הטיס והטניס. חבל שלא נעזרו גם במומחה לבולאות, ואז לא היו מגדירים הדפס רכב כ"חותמת".

רקע היסטורי לספר: בשנת 1919 חצו הטייס **ג'ון אלקוק** והנווט **ארתור בראון** את האוקיינוס האטלנטי בטיסה, מהאי ניופאונדלנד שבקנדה אל קונמרה שבאירלנד. הייתה זו הטיסה הראשונה שחצתה את האוקיינוס, והיא גם נשאה שק של דברי דואר.

בעמוד 25 של הספר נכתב:

"בדואר של סיינט ג'ונז מדלגת לוטי ארליך מעל הסבכה שיצר הצל על הרצפה וניגשת לאשנב המחולק בשלושה סורגים אל פקיד שמרים את המצחיה השחורה כדי להביט בה. היא מחליקה את המעטפה החתומה על הדלפק.

היא קונה בול ועליו דיוקנו של ג'ון קבוט בחמישה עשר סנט ואומרת לפקיד שהיא רוצה גם בול עם חותמת מיוחדת בערך של דולר אחד למשלוח אל מעבר לאוקיינוס.

אה, הוא אומר, אין יותר בולים כאלה, גבירתי הצעירה, אין. הם אזלו מזמן".

אספנים של הדפסי רכב, כמוני, יודעים מייד, שהבול אותו חיפשה לוטי ארליך הונפק על ידי ניו פאונדלנד ב-14 ביוני 1919, ומספרו בקטלוג מיכל הוא 109. זהו בול בעל ערך נקוב של 15 סנט, ועליו הדפס רכב מיוחד (ולא חותמת מיוחדת!) בערך נקוב של דולר אחד. בסך הכל הודפסו רק 7,000 בולים כאלה, והדבר לא צריך להפתיע: השנה היא 1919, ואז הדולר היה דולר!

מלבד הטעות בתרגום, ראוי לציין כי יש כאן גם טעות של הסופר. על פי הסיפור הנערה לוטי ארליך הגיעה לסניף הדואר יום לפני הטיסה ההיסטורית, כלומר ב-13 ביוני. על פי הקטלוג הבול הופיע רק ביום הטיסה עצמה, כלומר ב-14 ביוני. ברור, אם כך, כי פקיד הדואר לא יכול היה לטעון כי הבולים "אזלו מזמן".

בול ניופאונדלנד עם הדפס הרכב

אין בכוונתי להיטפל לקטנות, והסופר רשאי ליהנות מחירות אמנותית. העיקר בסיפור הוא לא מועד הנפקת הבול, אלא עוז רוחו של האדם. אלקוק ובראון יצאו לטיסתם ההיסטורית במטוס העשוי מעץ, בד וחבלים, תוך שהם נעזרים במכשירי ניווט פרימיטיביים, בשעה שהם עצמם יושבים בתא טייס הפתוח לרוח ולגשם.

קוראי נושאון בוודאי מכירים כבר את מלחמתי בנטייתם של מציגים לסרס את הבולאות, ולהפוך אותה למפגן של הוצאת כספים תחת הכותרת של "נדירות". שמתי לב, שבקטלוג מיכל לשנת 1988 מוערך הבול ב-380 מרק, ואילו בקטלוג של שנת 2011 ירד מחירו ל-200. האם מי שמציג את הבול צפוי לספוג ירידה מקבילה בניקוד אותו הוא מקבל על נדירות?

בברכה,
צמח אלתר

שלם את דמי החבר לשנים 2017-2018 עוד היום!

את דמי החבר בסך 160 ₪ (לנוער 80 ₪) ניתן לשלם באמצעות:

✓ **העברה בנקאית:** בנק הדואר (בנק 09), סניף 001, חשבון מספר 7315171. בפרטי ההעברה יש לציין את שם המעביר ואת השנה עבורה מתבצע התשלום.

✓ **משלוח המחאה בדואר:** יש למלא צ'ק ₪ לפקודת איל"ת, ולשלוח לגזבר האגודה – שלמה וורגן (אחוזת ראשונים, הנחשול 30/345, ראשון לציון 7543730).

מכירת בולים מאספן פרטי

- אלבום מפואר (דפים מודפסים עם תיאור כל בול תוצרת גרמניה) של הצייר **רמברנדט** כולל אוסף קטן של בולים.
- אלבום מפואר (דפים מודפסים עם תיאור כל בול תוצרת גרמניה) של הצייר **פיקאסו** עם אוסף עשיר של בולים.
- אלבום מפואר (דפים מודפסים עם תיאור כל בול תוצרת גרמניה) של הצייר **דירר** כולל אוסף קטן של בולים.
- אלבום להוספת עמודים תוצרת גרמניה עבור הצייר **רפאל**.
- אלבום בולים של גרמניה בין השנים 1960 ל-1979 כולל מסגרות לבולים - סדרות מלאות חתומות.
- אלבום בולים מיוון כולל בולים ישנים וכולל מעטפות יום ראשון.
- אלבום בולי אמנות מרוסיה לא חתומים.
- אלבום בולי אמנות של הצייר **ואן גוך** לא חתומים.
- אלבום בולי אמנות של הציירים **רפאל וטיציאן** לא חתומים.
- אלבום בולים מגרמניה כולל מזרח גרמניה.
- אלבום בולי פרפין מאנגליה.
- אלבום בולים של המושבות הבריטיות לשעבר.
- אלבום בולים של בעלי חיים, רובם חתומים.
- שני אלבומים עם חותמות מיוחדות מאנגליה.
- 18 אלבומים של בולי אמנות מארצות שונות רובם לא חתומים.
- קופסת נעלים עם מעטפות חתומות מאזורים שונים בלונדון.
- קופסת נעלים עם עשרות מעטפות בנושא האמנות מארצות שונות.
- דפים עם מאות חותמות מארצות שונות.
- קופסת נעלים עם מאות בולים מהאימפריה הבריטית לשעבר.
- אוסף בולים ומעטפות של התנועות הפלסטיות הבאות: אימפרסיוניזם, אקספרסיוניזם, קוביזם.

כל המעוניין יפנה למשה ביאלי, רחוב חניתה 3 דירה 12 כפר סבא.
טלפון: 052-5361745 דוא"ל: biali.moshe@gmail.com